

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЦЕНТР ОХОРОНИ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ ПАМ'ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ
УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ПОЛТАВСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

**ЗВІД
ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ
ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ:
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ**

Семенівський район

Полтава
ТОВ «АСМІ»
2013

УДК 904(457.53)
ББК 63.3(4Укр-4Пол)-7
3-43

***Друкується за рішенням Вченої ради
Полтавського краєзнавчого музею. Протокол № 6 від 5 червня 2013 р.***

Обласна редакційна колегія:

В.О. Пархоменко (голова), В.А. Андрієць, О.А. Білоусько, В.М. Вадімов, В.В. Вождяєнко, Н.О. Гаврилюк, В.В. Гудим, О.П. Єрмак, Л.М. Кречко, В.В. Кривошея, І.М. Кулатова, О.М. Курчакова, В.І. Мирошніченко, В.О. Мокляк, В.В. Онищенко, М.П. Перепелиця, Ю.О. Петрук, С.В. Порохня, О.М. Пошивайло, М.І. Степаненко, О.Б. Супруненко, Р.В. Терпиловський, О.М. Титова, Г.І. Фасій, К.Б. Фесик, М.А. Якименко.

Редакційна колегія тому:

Ю.В. Волошин, А.М. Киридон, В.В. Кривошея, В.О. Мокляк, В.О. Пархоменко, Т.Ю. Супрун, О.Б. Супруненко, В.П. Титаренко, О.М. Титова, Г.І. Фасій, К.Б. Фесик, М.А. Якименко

Упорядкування, підготовка до друку та передмова: В. О. Мокляка

***При передруку, чи іншому використанні матеріалів, посилання на джерело обов'язкове.
Відповідальність за достовірність наведених фактів,
правильність цитування несуть автори статей.***

Автори статей: В.А. Андрієць, Є.П. Бутенко, Г.В. Василенко, О.О. Вільмовська, Л.А. Головка, В.М. Демидченко, С.І. Дондоха, О.П. Єрмак, В.В. Касьян, А.А. Лавріненко, О.С. Лимар, Л.М. Лугова, Р.С. Луговий, Л.В. Мазанько, В.О. Мокляк, В.А. Павленко, В.Я. Ревеугук, А.О. Ротач, О.П. Самойленко, Н.М. Сиволап, В.І. Сирченко, А.М. Скирда, О.А. Скирда, Н.О. Стецюк, О.І. Телешун, О.В. Халимон, В.В. Шерстюк, С.М. Ющук.

Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область.
3-43 Семенівський район [Текст] = Register of Monuments of History and Culture of Ukraine: Poltava Region. Semenivka district / Полт. краєзн. муз.; В.А. Андрієць, Є.П. Бутенко, Г.В. Василенко та ін.; обл. ред. кол.: В.О. Пархоменко (голова), В.А. Андрієць, О.А. Білоусько та ін.; ред. кол. тому: Ю.В. Волошин, А.М. Киридон, В.В. Кривошея та ін.; [упорядн., наук. ред. В.О. Мокляк]. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2013. – 396 с.

ISBN 978-966-182-243-5

Пропоноване увазі читача видання продовжує серію публікацій матеріалів до «Зводу пам'яток історії та культури України», що знаходяться на території Полтавської області. Даний випуск присвячений пам'яткам природи, археології, історії, архітектури та техніки, що розташовані на території Семенівського району Полтавської області.

УДК 904(457.53)
ББК 63.3(4Укр-4Пол)-7

ISBN 978-966-182-243-5

© Полтавський краєзнавчий музей, 2013.
© В.А. Андрієць, В.О. Мокляк, Н.О. Стецюк,
О.А. Скирда, В.В. Шерстюк, ілюстрації, 2013
© ТОВ «АСМІ», оформлення, 2013

**128. Залишки літописного
«міста» Горошин давньорусько-
го часу (?) (XI – XIII ст.), рештки
укріплень козацького містечка
Горошино (XVII – XVIII ст.)**

Розміщене в межах села, у його південній частині, в місці злиття р. Сули та її лівобічного протоку (часто зустрічається формулювання «річки») Бориса, на краю півострівного надзаплавного підвищення правого берега протоки і лівого берега р. Сули, фактично – на давньому острові.

Літописний «град» Горошин згаданий у «Повчанні» Володимира Мономаха поміж подій 1084 р.: «Том же лете гонихом по половцех за Хорол, иже Горошин взяши». Як «Грошин» називається серед Посольських міст у «Списку руських міст дальніх і ближніх».

Після давньоруської доби топонім Горошин вперше згадується наприкінці XVI ст. На Варшавському сеймі 1590 р. більша частина пустинного Посулля була віддана Олександру Вишневецькому. Але невелика частина цих земель, а саме Сліпорід та Горошин («Takze Horosza y Slepород, nad rzeka Nieusziu (?) ...przy granicy Moskiewskiey») разом з Київським Пороссям, надавалася «трьом особам». Одну з них, Станіслава Жолкевського, називає О. М. Лазаревський.

У 1630 р. відновлена суперечка між дочкою С. Жолкевського Софією, дружиною руського воєводи Яна Даниловича, та «княжати Еремия Корибутовича Вишневецького, старосты Овруцкого, и опекуна его мл. княжати Константина Корибутовича Вишневецького, старости Черкаского и иных опекунов (?) его милости», за Горошин та Сліпорід. Певно, не скориставшись із надання 1590 р., Вишневецькі поступово приєднали ці урочища до своїх обширних посольських володінь. Софія скаржилася «о посаженіе и осягнене добр, грунтов и урочиск, т.

е. пустынь Горошина и Слепород зо всими тих обойга урочищ належностями и о посажене на тих грунтах и урочищах разных мест, местечок, сел, футоров...» «не маючий жадного права на тие грунта Горошинские, над рекою Сулою лежащие, и Слепород – за Днепром [позов писався до Києва], на шляху татарском, при самой границе татарской и при рубежу московском». Після надання 1597 р. (помилково вказано замість 1590 р.) «на сих грунтах село немало «мест, местечек, сел и футоров»

На думку Л.В. Падалки, М.М. Вишневецький захоплює пустиню Горошин і Сліпорід у 1611 р. А за актами 1618 р. Горошин називається новою осадою. Перше населення сюда прийшло з сс. Лишні та Соснівки майбутнього Київського повіту. «Город» Горошино згадується у донесеннях московському царю в 1640 р. як місце, де польські гетьмани С. Конецпольський та Я. Замойський розбили татарське військо, котре грабувало Україну.

Горошин згадується у «Книге Большому чертежу» за 2 милі вгору по течії р. Сули від міста Буромлі та за стільки ж вниз течією від Лукім'я.

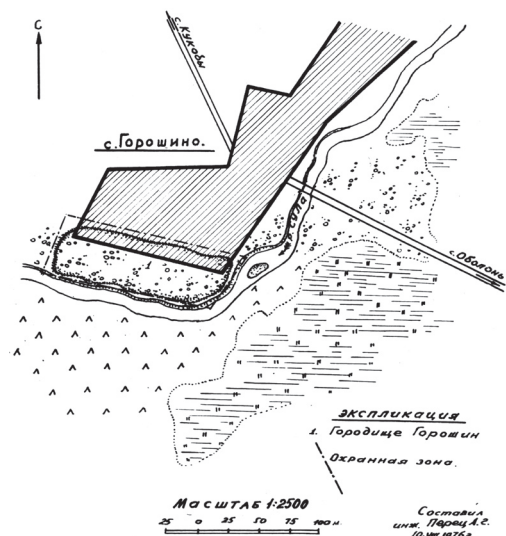
У середині XVIII ст. виникає окрема Горошинська сотня Лубенського полку, що утворюється з частини Лукімської. У Генеральному слідстві про маєтності Лубенського полку 1729 – 1730 рр. Горошин значиться як містечко Лукімської сотні, але тут же згадується «Горошинский уезд». За ревізською книгою 1740 р. вже значиться поряд з Лукімською і Горошинська сотні. Хоча Ю. Гаєцький дає неперевірену інформацію, що Горошинська сотня існувала у 1658 – 1668 рр. та 1730 – 1782 рр.

Наприкінці XVIII ст. у містечку Горошин згадується чи не єдине «урочище уваги достойне Городок». Але за результатами обстежень у 1890-х та 1907 р. В.Г. Ляскоронський зазначав про те, що «едва можно отыскать

слабые следы» валів Горошинських укріплень. Кріпость розміщувалася на ділянці, що називалася Подолом, поряд з Успенською церквою. Тут був «городок», стояла церква і були вали, частина яких і тепер ледь помітна над річкою. Там, де була церква, на кінець XIX ст. стояла капличка. Місцеві мешканці переказували, що вали були і на правому березі річки. Історик припускав, що валів було більше. Безперечно, навіть ті укріплення, які фіксувалися, були слідами перепланованих валів козацької доби.

Постановою Ради Міністрів УРСР від 21 липня 1965 р. за № 711 залишки літописного міста Горошин в суч. с. Горошине Семенівського району були включені до переліку пам'яток

історії та культури УРСР. А Рішенням Виконавчого комітету Полтавської обласної ради народних депутатів від 23 квітня 1982 року за № 247 «Про затвердження переліку пам'яток історії та культури області, взятих на державний облік і охорону» залишки городища були взяті на облік як обласна (місцевого значення) пам'ятка історії та культури.

Г.О. Сидоренко, автор паспорту на пам'ятку (1976 р.), зазначала, що вали укріплення на той час вже були непомітні, через що й не знімався план цього об'єкту, хоча, водночас, відзначала наявність кераміки давньорусь-

кого часу серед перемішаних нашарувань. Наявний у обліковій документації план, як здається, відображав місце ймовірного розміщення решток городища. Площа, що зустрічається в документах, – 0,50 – 0,60 га.

У 1981 р. територію села обстежував Ю.Ю. Моргунов, що не виявив тут давньоруських матеріалів. Це, а також деякі інші спостереження, схилили

його до думки, що на території сучасного с. Горошине давньоруського городища не було, а назва була запозичена у другій половині XIII ст.

Територія колишнього сотенного містечка на початок 1980-х років (час останніх обстежень та складання охоронних зобов'язань) більшою мірою забудована чи заросла чагарниками і деревами.

Залишки літописного «града» Горошин давньоруського часу (?) в с. Горошин, рештки укріплень та нашарувань козацького містечка – єдина пам'ятка археології на території Семенівського району і водночас найбільш проблемна та дискусійна серед подібних об'єктів. Наразі виникає нагальна необхідність до відновлення пошукових досліджень на території села, з метою встановлення стану, датування та взагалі наявності об'єкту охорони.

Джерела та література: Генеральне слідство про маєтності Лубенського полку // Український архів. Видає Археографічна комісія Всеукраїнської академії наук. – Том 4. – Київ: друкарня Всеукраїнської академії наук, 1931. – С. 145; Книга Большому Чертежу / [подг. к печати и ред. К. Н. Сербиной]. – М.–Л. : Изд-во АН СССР, 1950. – С. 108, 186; Лазаревский А.М. Исторические очерки Полтавской Лубенщины XVII – XVIII вв. // Чтения в историческом обществе Нестора Летописца. Книга однадцатая / под ред. А.М. Лазаревского. – К.: Типография Корчак-Новицкого, 1896б. – С. 78; Лазаревский А. М. Лубенщина и князья Вишневецкие (Матвию Терентьевичу Симонову) / Ал. Лазаревский // Киевская Старина. – К., 1896. – № 1. – С. 116–117; № 2. – С. 210–211, 226; Літописне місто Горошин. С. Горошине Семенівського району. Паспорт / Г.О. Сидоренко. 26 червня 1976 р. // [Архів ЦОДПА]; Ляскоронский В.Г. Городища, курганы и длинные (змиевые) валы в бассейне р. Сулы / В.Г. Ляскоронского // Тр. XI АС в Киеве 1899 г.; [под. ред. граф. П. Уваровой и С.С. Слущкого]. – Т. I. – М.: тип. Г. Ласскера и А. Гегеля, 1901. – С. 445. – Рис. на с. 445; Моргунов Ю.Ю. Про місцезнаходження літописного Горошина / Ю.Ю. Моргунов // Тези доповідей і повідомлень Пер-

шої Полтавської наукової конференції з історичного краєзнавства / ПДПУ ім. В.Г. Короленка, ПОО УТОПК, ПОВ УФК та ін. – Полтава, 1989. – С. 114 – 116; Описи Київського намісництва 70 – 80-хх рр. XVII ст.: описово-статистичні джерела. – К.: Наукова думка, 1989. – С. 78; Падалка Л.В. Прошлое Полтавской территории и ее заселение: исследование и материалы. – Полтава: т-во печатного дела, тип-я бывш. Дохмана, 1914. – С. 69; ПСРЛ. – Т. 1. Лаврентьевская летопись. – Л., 1926. – Стлб. 248; Сидоренко Г.О., Махно Е.В., Телегин Д.Я. Довідник з археології України. Полтавська область / Ін-т археол. АН УРСР; УТОПК. – К.: Наукова думка, 1982. – С. 87; Список нерухомих пам'яток археології місцевого значення Полтавської області. Семенівський район // <http://www.spadshina.pl.ua/2010-01-09-10-25-01/2010-01-09-19-59-27/121-2010-02-04-21-49-55>; Супруненко О.Б. Археологія в діяльності першого приватного музею України (Лубенський музей К. М. Скаржинської) / Супруненко О. Б. – К.-Полтава: Археологія, 2000. – С. 209–210; Тихомиров М. П. Список русских городов дальних и ближних / М. П. Тихомиров // Исторические записки / АН СССР. – М.: Изд-во АН СССР, 1952. – Т. 40. – С. 233, 234.

В.В. Шерстюк

129. Курган I (археол.)

Знаходиться за 1,6 км на південь від села, на другій терасі лівого берега р. Сули, біля краю заболоченої низини.

Згадується в 1873 р. у матеріалах Центрального Статистичного Комітету Російської імперії. Обстежувався А.М. Луговою у 1988 р., Р.С. Луговим і В.В. Касьяном у 2010 р.

Висота насипу 2 м, діаметр 35 м. Дуже пошкоджений вибіркою ґрунту.

Розкопки не проводилися. Задернований.

Джерела та література: Луговая Л.Н. Отчёты археологических разведок в Хорольском и Семёновском районах Полтавской области в 1988 г. // НА ПКМ. – Спр. № 03-281. – Арк. 41, рис. 97; Луговий Р.С., Касьян В.В. Звіт про археологічні розвідки

Наукове видання

Упорядник – **МОКЛЯК** Володимир Олександрович

**ЗВІД ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ:
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ**

Семенівський район

Відповідальні за випуск: В.О. Мокляк, Т.Ю. Супрун, К.Б. Фесик.
Комп'ютерна верстка – А.О. Важенін.

Підписано до друку 24.04.2013 р.
Формат паперу 70×100/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 32,2. Тираж 300 пр. Зам. № 7044.

Видавець і виготовлювач ТОВ «АСМІ».
36011, м. Полтава, вул. В. Міщенко, 2.
Тел./факс: (0532) 56-55-29.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК №4420 від 16.10.2012 р.